

■ Nizami Muradoğlu

Azərbaycan ədəbiyyatının ustad şairlərindən biri haqqında söhbət açmaq istəyirəm. Bu ustad şair özünün mülayim-şirin danışığı, səmimi rəftarı, qayğıkeş münasibəti ilə onu tanıyanların da, tanımayıb radio-televiziya verilişlərindən görüb-əşidənlərin də yaddaşına həkk olub sağlığında yaddaşlarda heykəlləşən ağsaçlı,

Qəbirstanlıqda Sara xanımın məzarının önündə xəyala dalan, onun daş şeklini öpüb-oxşayan şair "Daş ana" şeirində öz sevgisini, duyğularını, həsrətini, acısını oxucuya belə çatdırır: Şair elə gəlir ki, öz həyat yoldaşını itirəndən sonra sanki dünya boşalıbdı. Bu boşluq onun qəlbini sıxır, vəfasız dünyada yaşamaq əzaba çevrilir, ona elə gəlir ki, "qadinsız kişi yetim uşaq" kimi tək-tənha və kim-səsiz olur:

*Yetim bir uşağı kişi qadinsız,
Mən bir uşaq dedim tək uşaq olmur.
Zaman qorxuludu, ömür vəfasız,
Dünyada tək qalıb yaşamaq olmur.*

"Qayıt" şeirində Nəriman Həsənzadə Sara xanımın şairin "Bir insan ömrünü girov qoymuşam, bir şair ömrünü yaşatmaq üçün" beytinə et-

gedən gündən şairin ağzının dadı da gedibdir, yediyi-içdiyi canına sinmir. Qohumlar, tanışlar da sanki yadlaşmışlar, qələm də, ilham da sanki şairdən üz döndəribdi. Şair öz evində özünü yad kimi hiss edir:

*Qoşa hacıleylək yuvası olur,
Heç qaranquşu da tək qoymur həyat.
Bütün canlıların dünyası olur, -
Sən mənim dünyamsan, dünyama qayıt.*

Şair seve-seve itirdiyi insanların həsrəti ilə yaşayaraq, həm də onların portretini yaratmağa çalışır. Yeddi il ayrılıqdan sonra həyat yoldaşı Sara xanımı xatırlayarkən şair özünü qınayır, ürəyi nalə çəkib ağlayır. Sevdidiyi qadının sürmə çəkdiyi gözlərinə onu son mənzilə yola salarkən torpaq ələməsi şairin dərdinə, nisgiline çevrilibdir. Xalqımızda olan

şeyirdə iki şairin gənclik illəri xatırlanır. Qar, yağış altında qaça-qaça illəri yola salan şairlərin qara saçlarını ağ saçlar əvəzləyir, dünyanın vəfasızlığından şikayətlənsələr də, yəne də dünyanı sevirlər. İki sahilli Vətənin o tayını, bu tayını seven şairlərin Araz dərdi var, bu dərd eyni zamanda onları birləşdirir:

*Ürək o sahilə, bu sahilədir,
Araza qovuşdum Məmməd Arazla.
Bu dünya "nə sənin, nə mənim", - deyir,
Sevir bu dünyanı bu etirazla.*

Arazdan söhbət düşmüşkən qeyd edək ki, şairin cənub mövzusunda yazdığı çoxlu şeirlər var ki, bunlar da ayrılıqda təhlil olunmalıdır. Burada Azərbaycan Müstəqillik qazanandan sonra şairin Tehrandə öl-kəmizin səfirliyi önündə üç rəngli

BU DÜNYA NƏRDİVANDI...

(Nəriman Həsənzadə poeziyasına bir baxış)

nurani-pirani Nəriman Həsənzadədir. Nəriman Həsənzadə 60-cı illərdə ədəbiyyata gələn nəslin sırasında özünəməxsus yeri olan şairlərimizdəndir. 70-ci illərin ortalarında o vaxtın tələbə gəncləri - bizlər Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Söhrab Tahir, Fikrət Qoca kimi Nəriman Həsənzadənin də şeirlərini əzbərləyir, məclislərdə, şeir gecələrində deyir, onlardan öyrənirdik. Yaxşı yadımdadır, Nəriman Həsənzadənin məhəbbət şeirləri dildən-dilə gəzirdi, elə indi də o gözəl ruhlu, bədii siqləti ilə seçilən şeirlər dilimizin əzbəridir.

*Məhəbbət nə deyim bu ülvi ada,
Hamıya bir gözle baxmayır o da.
Birine ömür-gün yoldaşı verir,
Başqa birisinə göz yaşını verir.*

Nəriman Həsənzadənin sevgi şeirlərinin baş qəhrəmanı qadındır. Şairin sevdidiyi qadın öz həyat yoldaşı Sara xanım idi. Sara xanımın vaxtsız vəfatından sonra şair onsuz keçirdiyi anlarda həmişə onu xatırlayır.

diyi dəyişikliyi epiqraf kimi veribdir. Sara xanım düzəlişində verilən epiqraf belədir:

*"Bir qadın ömrünü girov qoymuşam,
Bir şair ömrünü yaşatmaq üçün".*

Doğrudan da, öz həyat yoldaşının bütün istəklərini yerinə yetirən Sara xanım ömrünü nəinki girov qoydu, bəlkə bir az da vaxtsız getməsi ilə öz ömründən şairin ömrünə Uca Tanrıdan pay dilədi. Bunu Allah bilər, amma, bu da həqiqətdir ki, şair Sara xanımın vəfatından sonra onun yoxluğunu hər dəqiqə, hər an hiss edərək yaşayır.

*Tək çəkə bilmirəm can əzabını,
Sənsiz ürəyimi əzir ayrılıq.
Mən zəngi basanda sən aç qapını,
Bəxtmə çıxıbsan, qarşıma sən çıx.*

Şair arzulayır ki, həyat yoldaşı qayıtsın, öz səliqə-sahmanı ilə evini bəzəsin. Dadlı xörəklər bişirsin. O

adət-ənənəyə görə öləni dəfn edərkən onu gözlərinin üstünə bir çimdik torpaq qoyarlar ki, gözü bu dünyada qalmasın. Sara xanımın gözü bu dünyada qalmasa da, şairin özü narahatdır:

*Ürək nalə çəkir bir şeyə görə,
Bilmirəm heç necə gətirim dilə.
Sən sürmə çəkdiyən qara gözlərə,
Mən torpaq ələdim öz əllərimlə.*

"Bürjua şairi" şeiri "Yerə enməmə də, səma şairiyəm" deyən Hüseyn Cavidə həsr edilmişdir. Dövrün ictimai-siyasi xarakterini bədii boyalarla təsvir edən şair böyük sənətkar Hüseyn Caviddən sonra sözün qiymətdən düşdüyünü, sözün şərə qaldığını göstərir. Cavidin ölümüylə ölümsüzlük qazandığını onun sözün bütövlüyündə görən Nəriman Həsənzadə məhz sözdə sağlamlıq arzulayır:

*Cavid gedən gündən söz şərə qaldı,
Caviddən Cavidə MƏQBƏRƏ qaldı.*

Şeirin son misralarında bir təəssüf xətiresi də sezilməkdədir. Cavid kimi dahi sənətkarını itirən keçmiş dövlət başçısı Mir Cəfərin peşmançılığı "daldan atılan daşa" bənzəyir:

*Mir Cəfər dedi ki, məni dörd bölün,
İnandım, aldandım deyilən söze.
Tutduran tutdurdu onu da bir gün,
"Hakim"lə "məhkum"u qoydu üz-üzə.*

Xalqda bir misal var, deyərler, "inanma-aldanma". Bir də deyərler ki, "nə tökərsən aşına, o çıxar qaşığına". Bu anlamda şair Nəriman Həsənzadənin təlqin etdiyi fikir dərin mənəli və məzmunludur.

Şairin xarakter yaradıcılığı "Qaçdıq qara saçdan ağ saç qədər" şeirində də aydın sezilir. Məmməd Arazın 70 illiyi münasibətilə yazılmış bu

bayrağımızı gördüyü an qəlbindən keçən duyğulardan bir bənd verməklə kifayətlənmək istəyirik:

*Səni qaldıranacan
Can verdik, nə qədər can.
Məzar-məzar gətirdik,
Səngər-səngər ötürdük.*

Sonda şairin yaradıcılığında folklorla münasibət haqqında bir neçə söz demək istərdim. Şairin yaradıcılığı xalq yaradıcılığı ilə qarşılıqlı əlaqəlidir. Şair xalq yaradıcılığı bulağından qidalandığı kim özünün yaratdığı bədii ifadələrlə də folklorumuza yeni-yeni aforizm səviyyəli deyimlər gətirmişdir. Onlardan bir neçəsini təqdim edirik:

*Bu dünya nərdivandı, -
Qalxanda mehribandı,
Enəndə yamandı.*

*Daim yaraşıqdı torpağa insan, -
Burda məzarda da, sağlığında da.*

*Düyün var, hələ də açan olmayıb,
Dünya günahkardı deyən görmədim.
Suyu - axıracan içən olmayıb,
Çörəyi - doyunca yeyən görmədim.*

*Babamın yadigar bir duası var;
Səngər nəyə gerek döyüş olmasa.*

Şairin yaradıcılığında cəmiyyəti narahat edən məsələlər, xalqımızın taleyi ilə bağlı yazılmış çoxlu digər əsərlər də vardır. Şairin poemaları, dram əsərləri, publisist yazıları onun hərtərəfli yaradıcılığının müxtəlif istiqamətlərdə araşdırılmasına imkan verən böyük bir külliyyətdir.

